

Igitabo cya Yoweli n'Itorero ry'Abadiventisiti b'Umunsi wa Karindwi ry'i Lawodikiya - Umubare wa Cumi na Gatandatu

Jeff Pippenger
2025-12-22

Umubare wa Cumi na Gatandatu

Nsabye imbabazi mbere y'igihe kubera amagambo menshi nkoreshye mbere yo gutangira ingingo y'ingenzi. Nifuza gushyira ku murongo imirongo imwe n'imwe y'ubuhanuzi, ari ibice by'ingenzi by'imitekerereze nshaka gukoresha ubwo tuzaba turebye mu buryo butaziguye igitabo cya Yoweli. Mbere nari naravuze ko ijambo ry'Igiheburayo risobanuwemo ngo "gukurwaho" mu gitabo cya Yoweli, rifite inkomoko yaryo mu buryo bw'igitambo bwakoreshwaga mu kwemeza isezerano mu minsi ya Aburahamu.

Nimukanguke, mwa basinzi mwe, murire; kandi muboroge, mwa banywi b'inzoga mwe mwese, kubera divayi nshya; kuko yakuwe ku munwa wanyu. Yoweli 1:5.

Ijambo ry'Igiheburayo risobanura "gucibwaho" ni H3772, kandi ni umuzi w'ibanze usobanura 'gukata (gukuraho, hasi cyangwa mo ibice); ku bwo gusobanuka kwagutse rikavuga kurimbura cyangwa kumara; by'umwihariko risobanura kugirana isezerano (ni ukuvuga kugirana ubumwe cyangwa amasezerano, mu nkomoko yabyo bikozwe no gutema umubiri no kunyura hagati y'ibice byawo).'

Ndumva ko insobanuro ya "cut off" muri Strong's iyita "umuzi kavukire," mu buryo bw'ikibonezamvugo. Ibyo bivuzwe, ugukata gufitanye isano n'isezerano na Aburahamu kugaragaza ko umucyo w'isezerano ufatanye n'ijambo, kandi uwo mucyo ugashyirwa ahagaragara ku muzi wawo wa mbere mu mateka. "Gukata" mu birebana n'amateka y'isezerano ni ikimenyetso cy'ubuhanuzi gishingiye ku mizi yacyo kavukire, kandi nanone mu kibonezamvugo kigaragazwa nk'umuzi kavukire.

Itangazo riri mu murongo wa gatanu, ntiryerekana gusa ko badafite ubutumwa bw'imvura y'itumba ya nyuma, nk'uko bugereranywa na "divayi nshya," ahubwo rinagaragaza ko ako kanya n'aho hantu bahita bangawe nk'ubwoko bw'isezerano bw'Imana, ubwoko bw'isezerano bukomora "imizi yabwo ya mbere" kuri Aburahamu.

Igisekuru cyapfiriye mu butayu mu gihe cy'imyaka mirongo ine, cyakomoraga inkomoko yacyo ya kera kuri Aburahamu, bisobanura se w'amahanga menshi. Igisekuru cyinjiye mu Gihugu cy'Isezerano kiyobowe na Yosua, cyakomoraga inkomoko yacyo ya kera kuri Aburahamu. Abayuda bishwe Kristo babambye ku musaraba bakomoraga inkomoko yabo ya kera kuri Aburahamu. Abaporotesitanti basohotse mu Bihe by'Umwijima, hanyuma bakageragezwa maze bakarengerwa nk'ubwoko bw'isezerano bwatoranyijwe n'Imana mu mwaka wa 1844, bakomoraga inkomoko yabo ya kera kuri Aburahamu. Umuryango w'Abamilerite b'i Filadelifiya winjiye Ahera

Cyane ku wa 22 Ukwakira 1844 wakomoraga inkomoko yawo ya kera kuri Aburahamu. Umuryango w'Abamilerite b'i Lawodikiya wongeye kubaka Yeriko mu mwaka wa 1863, wakomoraga inkomoko yawo ya kera kuri Aburahamu. Itorero ry'Abadiventisiti b'Umunsi wa Karindwi b'i Lawodikiya rizarukwa mu kanwa k'Umwami ku itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, ryakomoraga inkomoko yaryo ya kera kuri Aburahamu. Ibyo bisekuru byose byasohoye, cyangwa bizasohora, umugani w'uruzabibu.

Abasinzi bo muri Yoweli bakanguka bagasanga baranzwe nk'abatawe nk'ubwoko bw'Imana, kandi ko badafite ubutumwa bw'imvura y'itumba. Bityo noneho ibinyuranye na byo biba ari byo kuri. Abo Yoweli aranga ko bambaye “amakamba y'ubwiza,” ni bo rero binjira mu isezerano, bagashyirwaho ikimenyetso kandi bakazamurwa nk'ituro. Isezerano rya mbere cyane ryemejwe hagati y'Imana n'ubwoko bwatoranijwe ryatangiranye na kwa “gukatwa” nyine kugaragazwa mu gitambo cya nyuma cy'ubwoko bw'Imana, gitangira ku itegeko ryo ku Cyumweru. Gukata ni ugutandukanya ingano n'urumamfu. Urumamfu rurangwa kandi rugatererwa mu muriro, naho ingano zikabohwa hamwe nk'ituro ry'ingano z'umuganura wa Pentekote, maze rikazamurwa, “nk'uko byari bimeze mu myaka ya mbere.”

Hari ahantu hane hakunze kugaragazwa nk'ahashushanya isezerano rya Aburahamu. Mu Itangiriro 12 Aburahamu “arahamagarwa” kandi agahabwa isezerano ryo kumugira ishyanga rikomeye. Ibi si igice cy'isezerano ubwaryo, ahubwo ni uguhamagarwa kw'isezerano. icyo gihe izina rye ni Abramu, kuko kimwe mu bimenyetso by'umubano w'isezerano ari uguhindurwa izina. Izina rya Abramu rihindurwa ku ntambwe ya gatatu muri izo ntambwe enye z'isezerano.

Kuko igihe Imana yahaga Aburahamu isezerano, kubera ko nta mukuru kuyirusha yari kurahiraho, yarahiye ku bwayo, iti: Ni ukuri, nzaguha umugisha rwose, kandi nzakugwiza rwose. Nuko rero, amaze kwihangana, ahabwa iryo sezerano. Kuko abantu rwose barahira ku ubaruta; kandi indahiro yo kwemeza iba iherezo ry'impaka zose kuri bo. Ni cyo cyatumye Imana, ishaka kurushaho kugaragariza abaragwa b'isezerano ko imigambi yayo idahinduka, ibyemeza indahiro; kugira ngo, ku bw'ibintu bibiri bidahinduka, ibyo Imana idashobora kubeshyemo, tugire ihumure rikomeye twebwe twahungiyeye kuyifatiraho nk'ubuhungiro, kugira ngo dufatire ku byiringiro byashyizwe imbere yacu; ibyo byiringiro dufite nk'igitsika cy'ubugingo, kidakuka kandi gihamye, kandi cyinjira hirya y'umwenda ukingiriza Ahera; aho Umutambyi watubanjirije yatwinjiriye ku bwacu, ari we Yesu, wagizwe Umutambyi Mukuru iteka ryose mu buryo bwa Melikizedeki. Abaheburayo 6:13–20.

ihamagarwa ryari isezerano ry'Imana yahaye Aburamu, kandi yatanze umuhamya wa kabiri mu “ndahiro” yakurikiyeho. Iyo “ndahiro” yakurikiyeho yari igizwe n'ibice bitatu. Nyuma y'ihamagarwa ry'isezerano, ari ryo ntambwe ya mbere, intambwe ya kabiri, iya gatatu n'iya kane ni zo isezerano nyir'izina rigizwe n'ibice bitatu, ryakozwe n'Imana n'ubwoko bwatoranyijwe. Mu Itangiriro 15 Imana “ica” (ishyiraho) isezerano ku buryo bwemewe binyuze mu muhango ukomeye, aho Imana yonyine inyura hagati y'inyamaswa zacyiwemo kabiri, isezeranya mu buryo butagira icyo bushingiraho ko izaha urubyaro rwa Aburahamu igihugu. Igihugu cy'Isezerano cyashushanywaga nk'igihugu kiri hagati y'inzuzi ebyiri: umugezi wa Egiputa n'uruzi rwa Ufurate. Intambwe ya mbere y'iri sezerano rigizwe n'ibice bitatu ikubiyemo aho havugwa mu buryo

butaziguye ikigereranyo cy'ubuhanuzi cy'inzuzi ebyiri, n'ibintu byose bifatanye n'icyo kimenyetso. Iyo guhumekerwa kw'Imana kugaragaza inzuzi za Ulayi na Hiddekeri nk'ibyabaye biri ubu mu rugendo rwo gusohora, izo nzuzi ebyiri zari zaragereranyijwe mbere mu buhanuzi bwa Aburamu. Aho ibintu byerekezwa ni hagati y'inzuzi ebyiri za Aburamu, kandi iyo zishyizwe hamwe n'inzuzi ebyiri za Daniyeli biba inzuzi enye, kuko ijwi rya Kristo ari ijwi ry'amazi menshi.

Uwo munsu Uwituka asezerana na Aburamu isezerano, aramubwira ati: Urubyaro rwawe ndaruhaye iki gihugu, uhereye ku ruzi rwa Egiputa ukageza ku ruzi runini, uruzi rwa Ewufurute: Abakeni, n'Abakenizi, n'Abakadumoni, n'Abaheti, n'Abaperizi, n'Abarefayimu, n'Abamori, n'Abanyakanāni, n'Abagirugashi, n'Abayebusi. Itangiriro 15:18–21.

Igihugu Aburamu yasezeraniwe cyari isi yose, ihagarariwe n'abami icumi mu minsi y'imperuka, mu gihe mu minsi ya mbere y'isezerano cyanditswe nk'imiryango icumi, atari abami. Abo ijana na mirongo ine na bane b'ibihumbi bazagirana amakimbirane n'isi yose. Hanyuma isi izinjira mu gikorwa cy'igeragezwa cyo guhatira kuramya ku Cyumweru, gishyigikiwe na guverinoma imwe y'isi yose iyobowe na maraya w'umutuku uvugwa mu Byahishuwe igice cya cumi na karindwi, utegeka abami icumi bo mu isi. Ku byerekeye Aburamu, ikimenyetso cy'itorero na leta cy'ishusho y'inyamaswa gihagarariwe n'uruzi rwa Egiputa, ikimenyetso cy'ubutegetsu bwa leta, n'uruzi rwa Babuloni, ikimenyetso cy'ubutegetsu bw'itorero.

Nyuma y'ibi byose, ijambo ry'Uwituka riza kuri Aburamu mu iyerekwa, riti,

Witinya, Aburamu: ndi ingabo yawe, n'ingororano yawe iruta byose.

Maze Aburamu aravuga ati: Mwami Imana, ni iki uzampa, ko ngenda ndi nta mwana, kandi umunyarugo ushinze inzu yanjye akaba ari uyu Eliyezeri w'i Damasiko? Maze Aburamu aravuga ati: Dore, ntacyo wampaye cyo kunyara; kandi, dore, uwavukiye mu rugo rwanjye ni we uzaba umuragwa wanjye. Nuko, dore, ijambo ry'Uwituka rimugeraho, riti,

Uyu si we uzakuragwa; ahubwo uzagukuraho mu nda yawe ni we uzakuragwa. Nuko amujyana hanze, aramubwira ati: Dore noneho mu ijuru, ubare inyenyeri, niba ushobora kuzibara. Aramubwira ati: Uko ni ko urubyaro rwawe ruzaba.

Nuko yizera Uwituka; maze abimuharuriraho gukiranuka. Aramubwira ati,

Ndi Uwituka wagukuye i Uri y'Abakaludaya, kugira ngo nguhe iki gihugu ngo ukigaragwe.

Maze aravuga ati: Mwami Imana, nzabwirwa n'iki ko nzabiragwa? Na we aramubwira ati,

Nzana inyana y'inka y'imyaka itatu, n'ihene y'igitsina gore y'imyaka itatu, n'intama y'igitsina gabo y'imyaka itatu, n'intungura, n'umwana w'inuma.

Nuko arafata ibyo byose, abicamo mo kabiri hagati, ashyira buri gice ahateganye n'ikindi; ariko inyoni zo ntiyazicamo kabiri. Nuko ibisiga biguruka bimanuka ku ntumbi, Abramamu arabihungisha. Izuba rigiye kurenga, Abramamu asinzira cyane; maze, dore, ubwoba bw'umwijima mwinshi bumugwira. Maze aramubwira ati,

Menya udashidikanya yuko urubyaro rwawe ruzaba abanyamahanga mu gihugu kitari icyabo, kandi bazagikorera; na bo bazabarenganya imyaka magana ane; kandi n'iryo shyanga bazakorera nzaricira urubanza; hanyuma bazavamo bafite ubutunzi bwinshi.

Kandi uzasanga ba sogokuru mu mahoro; uzashyingurwa ugeze mu zabukuru bwiza.

Ariko mu rubyaro rwa kane bazagaruka hano: kuko gukiranirwa kw'Abamori kutarasohora.

Maze izuba rirenga, maze hijima, dore igicaniro gisohora umwotsi, n'itara ryaka byanyuze hagati y'izo nyama zicagaguye. Itangiriro 15:1–17.

Uwo wari kuyobora Mose n'abana ba Isirayeli nk'inkingi y'umuriro nijoro n'inkingi y'igicu ku manywa yanyuze hagati y'izo bice “byaciwe” ari nk'itanura ricumba n'itara rigurumana.

Kandi Uwiteka ajya imbere yabo ku manywa mu nkingi y'igicu, kugira ngo abayobore mu nzira; na nijoro mu nkingi y'umuriro, kugira ngo abahe umucyo; kugira ngo bagende ku manywa na nijoro. Ntiyigeze akura imbere y'ubwoko inkingi y'igicu ku manywa, cyangwa inkingi y'umuriro nijoro. Kuva 13:21, 22.

Itara ryaka n'itanura rinywika byashushanyaga ya nkingi y'igicu cyangwa iy'umuriro, kandi bigereranya ikintu cy'ubuhanuzi cy'intambwe ya mbere, muri za ntambwe eshatu zirebana n'uko Imana yashyiranye isezerano na Abram. Igice gitangira n'amagambo ngo, “Witinya,” kuko ubutumwa bw'umumarayika wa mbere ari ubwo gutinya Imana; kandi abameze nka Abram batinya Imana, ntibazakenera gutinya Imana. Hari ubwoko bubiri bw'ubwoba, kuko hari ibyiciro bibiri by'abantu.

Muri iyo ngingo y'isezerano hakomeza hagaragaramo ko Aburamu yizeye Imana, maze ibyo bibarirwa kuri we nk'uko ari gukiranuka. Abamarayika batatu bagereranya umurimo wa Mwuka Wera nk'uko usobanurwa na Yohana, wigisha ko Mwuka Wera ahamya ibintu bitatu: icyaha, gukiranuka, n'urubanza. Ibyo biranga bihura n'abo bamarayika batatu; bityo rero, nyuma y'uko gutinya Imana kugaragajwe mu ngingo y'isezerano, intambwe ya kabiri yo gukiranuka iramenyekanishwa, hanyuma igakurikirwa n'itangazwa ry'urubanza, ari wo umurimo wa gatatu wa Mwuka Wera, kandi akaba ari na wo butumwa bw'umumarayika wa gatatu. Intambwe ya mbere y'isezerano yagereranyaga ubutumwa bw'umumarayika wa mbere, bukaba buri gihe ari ishusho yisubiramo y'ubutumwa bwose uko ari butatu. Intambwe eshatu z'umuhango w'isezerano zigereranya abamarayika batatu bo mu Ibyahishuwe 14.

Nyuma y'uko Aburamu abarirwa gukiranuka, ibyo bikaba biranga marayika wa kabiri, ategura igitambo, kuko igitambo gitegurwa mbere gato y'intambwe ya gatatu y'urubanza. Icyo gitambo kigereranya igitambo cy'Abalewi bo muri Malaki 3, kizamurwa nk'ibendera. Nk'uko ibihe bitatu by'imyaka mirongo ine mirongo ine byo mu mibereho ya Mose bigereranya ubutumwa bw'abamarayika batatu, ni ko imyaka mirongo ine ya mbere ya Mose ikubiyemo intambwe zose uko ari eshatu z'ubutumwa bw'abamarayika batatu.

Aho ubuhamya bwa Mose butangirira ni ku kuba ababyeyi be baratinye Imana, (intambwe ya mbere), hanyuma hagakurikiraho ikigeragezo cy'irebwa. Intambwe ya kabiri ikubiyemo ikigeragezo cy'irebwa, nk'uko byagenze muri Daniyeli igice cya mbere, igihe Daniyeli yabanje

gutinya Imana akanga kurya indyo y’i Babuloni, hanyuma akageragezwa hakurikijwe uko yasaga ku mubiri. Hanyuma kuri Daniyeli haza ikigeragezo cya gatatu nyuma y’imyaka itatu, cyaturutse ku mwami Nebukadinezari, ikimenyetso cy’umwami w’amajyaruguru n’itegeko ryo ku Cyumweru, ari bwo butumwa bw’abamarayika batatu.

Ababyeyi ba Mose batinya Imana, bamushyira mu nkuge mu mazi, maze umukobwa wa Farawo ayoborwa kubona uko ibintu byari bimeze, hanyuma afata umwanzuro wo gukiza uwo mwana. Intangiriro y’ubuzima bwa Mose yari ishusho y’isezerano Imana yagiranye n’abantu bose, kandi binyuze kuri Mose, Imana yanagiranye isezerano n’ishyanga ryatoranyijwe rivanywe mu bantu. Isezerano rya Nowa yagiranye n’abantu bose rihagarariye imbagaga y’abantu benshi, kandi isezerano rya Mose yagiranye n’ubwoko bwatoranyijwe ni rya ba bantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine. Igitambo Aburamu yagombaga gutamba kugira ngo yemeze iryo sezerano cyari gifite ikimenyetso cy’isezerano rya Nowa, nk’uko byari no kuri Mose wasohoje ubuhanuzi bwa Aburamu ibinyejana byinshi nyuma.

Igitambo cyari kigizwe n’inyamaswa eshanu zitandukanye: inyana y’ingore y’imyaka itatu, ihene y’ingore y’imyaka itatu, isekurume y’intama y’imyaka itatu, inuma yitwa turtledove, n’umwana w’inuma. Izo nyoni zasigaye ari nzima uko zakabaye, naho inyana y’ingore, isekurume y’intama, n’ihene y’ingore “zaciwemo” ibice bibiri. icyo gitambo kigereranya kuzamurwa kw’ikimenyetso mu minsi y’imperuka nk’ikigeragezo kigaragara ku bantu. Ikimenyetso kigaragara ku mukobwa wa Farawo cyari uruhinja Mose mu nkuge. Inkuge ishushanywa n’imitima umunani yari mu nkuge. Umubare “umunani” ushyirwaho nk’umwe mu mimerere y’ubuhanuzi iranga ikimenyetso cy’abihumbi ijana na mirongo ine na bine. Iyo witegereje ibitambo by’izo nyamaswa eshanu maze ugabanyamo ibice bibiri izo eshatu, icyo gitambo cyawe kiba kigizwe n’ibice umunani, nk’uko byagereranyijwe na Nowa, hanyuma bikaza kwemezwa mu gitambo cya Aburamu.

Izo nyamaswa eshanu, iyo zigabanyijwe nk’uko Imana yabitegetse, zigereranya umubare “umunani,” kandi bityo zigereranya ayo mashiya ku mperuka y’isi yagereranyijwe n’“imyuka” umunani yari mu nkuge. Ikimenyetso cyo gukebwa, ari cyo ntambwe ya kabiri mu isezerano ry’Abramu rigizwe n’ibice bitatu, cyagombaga gukorwa ku munsu wa “munani” nyuma yo kuvuka; kandi uwo muhango wasimbuwe n’umubatizo, ugereranya izuka rya Kristo ryabaye ku munsu wa “munani.” Umubare “umunani” ni ikimenyetso kimaze gushingwa mu masezerano ya Nowa n’aya Mose yombi, kandi ayo masezerano agereranya ibihumbi ijana na mirongo ine na bine bazazamurwa nk’igitambo cy’ikimenyetso, kandi ari bo “uwa munani” ukomoka kuri barindwi.

Izo nyamaswa eshanu zigereranya ba bakobwa batanu b’abanyabwenge, bagereranyijwe n’“umunani” bari mu nkuge, bazava mu isi ya kera bajye mu isi nshya—batabanje kubona urupfu.

Igitambo cya Aburamu cyari igitambo gitunganye, kuko inyamaswa zose zari muri icyo gitambo zari inyamaswa zitanduye, kandi zose hamwe zigereranya inyamaswa z’ingenzi zakoreshwaga mu bitambo byose bitwikwa. Ubutumwa bw’umumarayika wa mbere bukubiyemo itegeko ryo kuramya Umuremyi, kandi inyamaswa z’ingenzi z’ibitambo zo mu murimo w’Ubuturo Butagatifu wagombaga gushyirwaho ubwo ubuhanuzi bwa Aburamu kwasohoraga mu gihe cya Mose zigagarazwa nk’ibitambo byo kuramya, ari na ko zigereranya ihamagarwa ry’umumarayika wa

mbere ryo kuramya Umuremyi.

Umurongo wa cumi n'umunani uvuga mu buryo bweruye uti: “Kuri uwo munsu Uwituka yagiranye isezerano na Aburamu.” Ibyo biranga intambwe ya mbere mu ntambwe eshatu zishushanya abamarayika batatu bo mu Ibyahishuwe cumi na bine. Intambwe y'isezerano iri mu Itangiriro cumi na gatanu ihagarariye ubutumwa bw'umumarayika wa mbere bwo mu Ibyahishuwe cumi na bine, bukurikirwa n'umumarayika wa kabiri, washushanyijwe n'intambwe ya kabiri y'isezerano rya Aburamu iboneka mu Itangiriro cumi na karindwi.

Mu ntambwe ya kabiri, izina rya Abramuhariwe rikaba Aburahamu. Abramuhariwe bisobanura “se arashyizwe hejuru,” naho Aburahamu bisobanura “se w'amahanga menshi.” Mu ihamagarwa rya Abramuhariwe, isezerano ryo kuzaba ishanga rikomeye ryaratanzwe, ariko iryo sezerano ntiriyemejwe kugeza igihe izina rya Abramuhariwe ryahinduriwe. Ni bwo yabaye se wa mbere w'ubwoko bw'isezerano bwatoranijwe. Intambwe yakurikiyeho yashushanyaga ubutumwa bw'umumarayika wa gatatu ubwo Aburahamu yageragezwaga ku gutamba Isaka, byashushanyaga umusaraba, na wo washushanyaga ku wa 22 Ukwakira 1844, na byo bikaba bishushanya itegeko ryo ku Cyumweru—ari ryo butumwa bw'umumarayika wa gatatu. Iyo ntambwe ya gatatu y'isezerano yasohoye ku wa makumyabiri na kabiri Ukwakira 1844, kandi igaragazwa mu Itangiriro igice cya makumyabiri na kabiri.

Mu ntambwe ya kabiri, ari yo butumwa bw'umumarayika wa kabiri, aho izina rya Aburamu rihindurwa, umuhango wo gukebwa ushyirwaho nk'“ikimenyetso” cy'ubwoko bw'isezerano n'isano yabo bafitanye n'Imana. Ni mu mateka y'ubutumwa bw'umumarayika wa kabiri, aho ubwoko bw'Imana bushyirwaho ikimenyetso. Burazamurwa nk'ibendera ku butumwa bw'umumarayika wa gatatu bugereranywa n'itegeko ry'icyumweru, ariko bushyirwaho ikimenyetso mu gihe kiri mbere gato y'itegeko ry'icyumweru, ari cyo mu mateka y'Abamilerite cyaba ari mbere gato y'uko urugi rwafunzwe ku wa 22 Ukwakira 1844.

Ni ko bimeze no ku byategetswe bitatu byo kuva i Babuloni byatangije ubuhanuzi bw'imyaka 2300, bwarangiyeye igihe marayika wa gatatu yageraga ku wa 22 Ukwakira 1844. Urusengeru rwarangijwe mu mateka y'itegeko rya kabiri, nyuma y'irya mbere, ariko mbere y'irya gatatu. Imfatiro zashyizweho mu gihe cy'itegeko rya mbere, kandi inyubakwa y'urusengeru irangira mu mateka y'itegeko rya kabiri. Itegeko rya gatatu mu mwaka wa 457 mbere ya Kristo ni ryo ryatangije ya myaka 2300, mu gihe iryo tegeko ubwaryo ryasubijwe Abayuda ubusugire bwabo bw'Igihugu. Ku kimenyetso cya gatatu hashyirwaho ubwami, nk'uko bigaragazwa no kugarurwa kw'ubusugire bw'Igihugu ku itegeko rya gatatu no kuzamurwa kw'itorero rinesha ngo ribe ikimenyetso ku gihe cy'itegeko ryo ku Cyumweru.

Itegeko rya gatatu ryashushanyaga ukuza k'umumarayika wa gatatu mu bukwe ku wa 22 Ukwakira 1844. Umugeni yitegura ubwe mbere y'ubukwe, si mu bukwe. Gushyirwaho ikimenyetso kw'abo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine kurangira mbere gato y'itegeko ryo ku Cyumweru, mu gihe cy'igihe mu buhanuzi cyagereranyijwe nk'ikigeragezo cy'igishushanyo cy'innyamaswa. Turamenyeshwa ko ikigeragezo cy'igishushanyo cy'innyamaswa ari cyo kigeragezo tugomba gutsinda mbere y'uko igihe cy'imbabazi gifungwa.

“Uwiteka yanyeretse neza ko igishushanyo cy’inyamaswa kizashingwa igihe cy’igeragezwa kitararangira; kuko ari cyo kizaba ikigeragezo gikomeye ku bwoko bw’Imana, kizagena iherezo ryabo ry’iteka ryose. Umwanya wawe ni uruvange rw’ibintu bidahuye ku buryo bake cyane ari bo bazayobywa.

“Muri Ibyahishuwe 13 iyi ngingo igaragazwa mu buryo bweruye; [Ibyahishuwe 13:11–17, byasubiwemo].”

“Iki ni cyo kigeragezo ubwoko bw’Imana bugomba kunyuramo mbere y’uko bushyirwaho ikimenyetso. Abose bagaragaje ubudahemuka bwabo ku Mana bubahiriza amategeko yayo, kandi banga kwemera isabato y’impimbano, bazashyirwa munsu y’ibendera ry’Umwami Imana Yehova, kandi bazahabwa ikimenyetso cy’Imana ihoraho. Abareka ukuri gukomoka mu ijuru kandi bakemera isabato yo ku Cyumweru, bazahabwa ikimenyetso cy’inyamaswa.”

Manuscript Releases, volume 15, 15.

Urugi rwafunzwe ku wa 22 Ukwakira 1844, rugereranya urugi ruzafungwa ku itegeko ryo ku Cyumweru. Mushiki wa White avuga ko ikigeragezo cy’ishusho y’inyamaswa ari ikigeragezo tugomba gutsinda “mbere y’uko” igihe cy’igeragezwa kirangira, kandi anavuga ko icyo kigeragezo ari ho iherezo ryacu ry’iteka rigenwa. Mbere y’itegeko ryo ku Cyumweru, umugenzi aritegura, kandi ibyo bisaba kugira umwenda ukwiriye w’ubukwe, umwenda ugomba kwezwaga n’imiriro itunganya y’Intumwa y’Isezerano. Ikimenyetso gishyirwaho mbere y’ubukwe, hanyuma ubukwe bukaba ku itegeko ryo ku Cyumweru.

Mushiki White agaragaza ko gushyirwaho ikimenyetso ari ugushinga imizi mu kuri haba mu bwenge no mu buryo bw’umwuka. Arongerera kandi akagaragaza ko ‘igihe’ ubwoko bw’Imana buzaba bumaze gushyirwaho ikimenyetso, ‘ni bwo’ ihungabana ry’imanza z’Imana rizaza. Iryo hungabana ni imanza zitangirira ku mutingito wo mu Ibyahishuwe igice cya cumi na kimwe, ari wo tegeko ryo kubahiriza ku Cyumweru muri Leta Zunze Ubumwe za Amerika.

Urusengeri rw’Abamillerite warangijwe ku Rwamo rwo mu Gicuku, bigaragaza ko ikimenyetso gishyirwaho mbere y’ikirango cya gatatu cy’urubanza. Mu isezerano rya Aburahamu, intambwe ya gatatu y’urubanza yari Isaka ku Musozi wa Moriya, ishushanyaga atari Kristo ku musaraba gusa, ahubwo n’itambo ry’Abalewi rivugwaga muri Malaki 3.

Kandi azicara nk’utunganya n’uwihumanura ifeza; kandi azatunganya bene Lewi, abasukure nk’uko basukura izahabu n’ifeza, kugira ngo batambire Uwiteka ituro mu gukiranuka. Ni bwo ituro ry’u Buyuda n’irya Yerusalemu rizashimisha Uwiteka, nk’uko byahoze mu minsi ya kera no mu myaka ya mbere.

Nanjye kubegera kugira ngo mbacire urubanza; kandi nzaba umuhamba wihuse wo gushinja abarizi, n’abasambanyi, n’abarahirira ibinyoma, n’abariganya umukozi agahemberwa ibyo yakoreye, n’abarenganya umupfakazi n’impfubanyi, n’abima umunyamahanga uburenganzira bwe, kandi batanyubaha, ni ko Uwiteka Nyiringabo avugaga. Malaki 3:3–5.

Nyuma y’igikorwa cyo kwezwaga, ituro ni ho “rizahinduka” nk’uko ryari rimeze mu minsi ya kera, kandi ituro ritegurwaga mu gikorwa cya nyuma cy’urubanza, kuko ari bwo Abalewi bejewe kandi

bateguwe nk'ituro bashyirwa mu buryo bwo kugereranywa n'inkumi z'ibipfapfa Kristo azabera "umuhamya wihutira kubashinja." Uwo "muhamya wihuta" ni "umuhamya ukiranuka ku Itorero ry'i Lawodikiya," ujugunya Shebuna nk'umupira mu murima wa kure, kandi uruka Abalawodikiya ubacira kure avuye mu kanwa ke. Gutandukanya ingano n'urukungu bizaba ibyihuse, kuko ibikorwa bya nyuma ari ibyihutirwa. Uwo ntumwa yihuta ni We uza giturumbuka mu rusengero rwe muri Malaki 3.

Kuzamurwa kw'ituro kivugwa muri Malaki "nk'uko byari biri mu minsi ya kera," ni ko kuzamurwa kw'ibendera ry'ab'umubare w'ibihumbi ijana na mirongo ine na bine; kwabaye ukuzamurwa kw'ituro ry'imigati ibiri yo kuzunguzwa rya Pentekote; kwabaye ukuzamurwa kw'inzoka ku giti mu butayu; kwabaye ukuzamurwa kwa Kristo ku musaraba kandi kwabaye ukuzamurwa kwa Shaduraka, Meshaki na Abedenego mu itanura ry'umuriro hamwe na Kristo, mu gihe ab'isi bose batangazwaga kandi bibazaga; kwabaye gutangazwa kw'imbonerahamwe yo mu 1843, n'itege yari igambiriwe ku mbonerahamwe yo mu 1850.

Mu ntambwe ya kabiri y'isezerano rya Aburahamu ni ho umuhango wo gukebwa washyiriweho kandi ugategukwa, bityo uba ikimenyetso cy'isezerano. Aburahamu, bitandukanye na Mose, yahise akeba Isaka; bityo, ubwo yamuzamuraga ngo amuture ho igitambo mu ntambwe ya gatatu, Isaka yari guhagararira icyo kimenyetso. Icyo kimenyetso cyaje gusimburwa n'umubatizo, ibyo byombi hamwe bikaba bitanga abagabo babiri bo guhamya ikimenyetso cy'umusaraba.

"Ni iki kashe y'Imana nzima, ishyirwa ku ruhanga rw'abantu bayo? Ni ikimenyetso abamarayika, ariko atari amaso y'abantu, bashobora gusoma; kuko marayika urimbura agomba kubona icyo kimenyetso cy'incungu. Ubwenge busobanukiwe bwabonye ikimenyetso cy'umusaraba w'i Kaluvari mu bahungu n'abakobwa Uwiteka yemeye nk'abe. Icyaha cyo kurenga amategeko y'Imana cyavanyweho. Bambaye umwambaro w'ubukwe, kandi bumvira kandi bakiranukira amategeko yose y'Imana." Manuscript Release, numero 21, 51.

Mu ntambwe ya mbere y'isezerano mu Itangiriro cumi na gatanu, hahishurwa ubuhanuzi bw'igihe bw'imyaka magana ane y'uburetwa, kandi Pawulo na we agaragaza icyo gihe nyine ko ari imyaka magana ane na mirongo itatu. Ibarura rya Pawulo ritangirira ku ihamagarwa rivugwa mu Kuva cumi na kabiri, kuko arishyiramo n'igihe Aburamu yamaze ari umunyamahanga. Iyo imyaka magana ane isuzumwe neza mu isano ifitanye n'imyaka mirongo itatu, iba ikimenyetso kimwe cyashyizwe ahagaragara na Pawulo, naho imyaka magana ane yashyizwe ahagaragara na Aburamu ikaba ikindi kimenyetso. None se, igihe cy'imyaka magana ane kigereranya iki, kandi igihe cy'imyaka magana ane na mirongo itatu kigereranya iki, kandi imyaka mirongo itatu yo igereranya iki?

Abahanga bagaragaje neza ko iyo myaka magana ane na mirongo itatu ishobora kugabanywamo ibihe bibiri by'imyaka magana abiri na cumi n'itanu, igihe cya mbere kikaba kitariho uburetwa n'ubucakara, naho icya kabiri kikaba ari ubucakara.

Aburahamu yinjije i Kanani afite imyaka 75, kandi Isaka yavutse igihe Aburahamu yari afite imyaka 100 (nyuma y'imyaka 25). Yakobo yavutse igihe Isaka yari afite imyaka 60, kandi Yakobo yinjije mu Misiri afite imyaka 130. Ibi bigize imyaka 215 i Kanani n'imyaka 215 mu Misiri,

bikaba byose hamwe ari imyaka 430. Ku mwiga w'ubuhanuzi, ibi bitanga ubuhamya bubiri, buvuye ku bimenyetso bibiri by'isezerano, kuri Pawulo, nk'uko byagendekeye Aburamu wahinduriwe izina. Pawulo agaragaza 430 naho Aburamu akagaragaza 400. Isohozwa ry'ubuhanuzi bubiri bw'igihe bufitanye isano, umurongo ku wundi murongo, rifitanye isano n'igihe cy'isezerano rya mbere cyagejeje ku ishyirwaho ry'ubwoko bwatoranyijwe bw'Imana.

Igihe Kristo yazaga mu mateka kugira ngo akomeze isezerano yagiranye na benshi mu gihe cy'icyumweru kimwe, icyo cyumweru cyagereranyaga ubuhanuzi bubiri bw'ibihe bufitanye isano. Ubuhanuzi bwa Pawulo bw'imyaka magana ane na mirongo itatu bushobora kugabanywamo ibice bibiri bingana, nk'uko byari bimeze ku cyumweru cya Kristo. Imyaka 215 i Kanani, igakurikirwa n'imyaka 215 muri Egiputa, bigereranya ubuhamya bwa Kristo ubwe mu minsi 1260, bukurikiwe n'iminsi 1260 y'ubuhamya bwa Kristo mu muntu w'abigishwa Be. Iminsi 2520 Kristo yakomeje isezerano na yo igaragaza ibihe birindwi ari byo "impaka z'isezerano Rye."

Kuva mu wa 723 Mbere ya Kristo kugeza mu wa 1798 ni imyaka 2520, kandi iyo myaka igabanyijemo ibihe bibiri by'imyaka 1260, bigaragaza ko ubupagani bwakandagiraga ubuturo bwera n'ingabo mu gihe cy'imyaka 1260, hanyuma ubupapa bukandagiraga ubuturo bwera n'ingabo mu gihe cy'imyaka 1260. Hagati y'icyumweru cya Kristo hari umusaraba, kandi hagati y'icyumweru (538) havamo imyaka 1260 y'ubuhamya bw'ubupagani bukurikirwa n'imyaka 1260 y'ubuhamya bw'ubupagani buturuka ku mwigishwa w'ubupapa wa bwo. Igihe ubwami bwa Kristo bw'ubuntu bwaheshwaga imbaraga ku musaraba, byari ikigereranyo cya 538, igihe ubwami bwa antikristo bwaheshwaga imbaraga. Ku musaraba, Isirayeli ya nyakuri yarirengagijwe maze Isirayeli ya mwuka itangira. Mu wa 538, ubupagani bwa nyakuri bwariirengagijwe, maze ubupagani bwa mwuka butangira.

Ubuhanuzi bwa Aburamu bw'imyaka magana ane, ni na bwo kandi bw'imyaka magana ane na mirongo itatu. Ni ubuhanuzi bumwe, ariko bugaragazwa n'ibimenyetso bibiri by'isezerano. Ubwo buhanuzi bubiri bw'igihe bufitanye isano bwagaragazaga uburetwa no kubohorwa kw'ubwoko bw'Imana byari kuzasohozwa mu itangiriro ry'amateka y'isezerano rya Isirayeli ya kera. Ku iherezo ry'amateka y'isezerano rya Isirayeli ya kera, hari ubuhanuzi bw'igihe bumwe buhuza n'ubundi, mu isano ry'umunsi umwe ku mwaka umwe, bityo bikagaragaza ubuhanuzi bubiri bw'igihe bushimangira kubohorwa n'uburetwa.

Mu mateka y'amateka yo hagati y'itangiriro n'iherezo bya Isirayeli ya kera, dusangamo Daniyeli ari mu bunyage bw'i Babuloni. Muri ayo mateka y'isezerano, agaragaza uburetwa n'isezerano ry'uko bazabohorwa, ni ho hahishurwa ubuhanuzi buhuzwa amateka y'isezerano ya Isirayeli ya kera n'amateka y'isezerano ya Isirayeli ya none. Mu gitabo cya Daniyeli, hagaragazwa ubuhanuzi bubiri bw'ibihe. "Indahiro" ya Mose y'"ibihe birindwi" byo mu Balewi makumyabiri na gatandatu igaragazwa muri Daniyeli 9/11, kimwe n'ikibazo cyo ku murongo wa cumi na gatatu wo muri Daniyeli umunani, kiganisha ku gisubizo cyo ku murongo wa cumi na kane, kigaragaza ubuhanuzi bw'imyaka 2300. Iyo "ndahiro," iyo yishwe, iba "umuvumo wa Mose" muri Daniyeli 9:11, kandi ubwo yashyirwaga mu bikorwa mu mwaka wa 677 Mbere ya Kristo ku bwami bwo mu majyepfo, yarangiye ku wa 22 Ukwakira 1844, nk'uko n'imyaka 2300 yarangiye. Gutatanywa kwombi kwa 2520 kuboneka mu kibazo cyo ku murongo wa cumi na gatatu, kandi igisubizo cyo ku murongo wa

cumi na kane ni 2300.

Nk'uko byagenze kuri Mose, ari we alfa y'amateka y'isezerano rya Isirayeli ya kera, kandi nk'uko byagenze kuri Kristo, ari we omega y'amateka y'isezerano rya Isirayeli ya kera, ni ko no mu mateka ya mbere ya alfa ya Isirayeli ya none harimo ubuhanuzi bubiri bw'igihe bufitanye isano. Bumwe bwagereranyaga uburetwa n'ubucakara, ubundi bugereranya gukizwa. Igabanywa ry'imyaka 430 mo ibihe bibiri bingana mu mateka ya alfa ya Isirayeli ya kera ryabaye ikigereranyo; igabanywa ry'ubuhanuzi ryasubiwemo mu cyumweru Kristo yahamije isezerano, n'igihe gifitanye isano cy'urubanza rwo kurenga ku isezerano cyagabanyijwemo ibihe bibiri bingana, bishyiraho abagabo babiri bo guhamya; ko amateka ya alfa ya Isirayeli ya none yari kuzagira inkingi y'ubuhanuzi imeze nk'iyi. Imyaka 2520 n'imyaka 2300 birangirira rimwe bitanga umuhamya wa gatatu w'ubuhanuzi bubiri bw'igihe bufitanye isano, kandi burimo ubuhanuzi bugabanyijwemo kimwe hagati.

Abahamya batatu bayobora umutima gutegereza ko, igihe Umwami azinjirana mu isezerano n'abihumbi ijana na mirongo ine na bine mu mateka ya omega ya Isirayeli ya none, haba ubuhanuzi bubiri bufitanye isano bw'igihe cy'ubuhanuzi, n'igihe gifitanye isano kigabanyijwemo ibice bibiri bingana; ariko ibi ntibishoboka, kuko igihe Umwami yinjiranaga mu isezerano na Isirayeli ya none, yazamuye ukuboko kwe ku ijuru maze atangaza ko igihe kitazabaho ukundi.

Isezerano ry'abihumbi ijana na mirongo ine na bine rigereranywa n'imitsima ibiri y'ituro ry'umuganura w'ingano ritigiswa. Imiterere y'ubuhanuzi y'abahamya batatu, ikurikirwa n'ubuhamya bw'impande ebyiri butagira itandukaniro ry'igihe cy'ubuhanuzi, iboneka mu gitambo cya Aburamu cy'inyana y'inka y'ingore (yagabanyijwemo ibice bingana), ihene y'ingore (yagabanyijwemo ibice bingana), n'intama y'umugabo (yagabanyijwemo ibice bingana), hagakurikiraho intungira n'umwana w'inuma.

Ibitambo bitatu bya mbere byose byari bifite imyaka itatu ifatanye n'ubusobanuro bwabyo bw'ikigereranyo, bigaragaza ko byashushanyaga ibitambo bitatu byari bifite igihe cy'ubuhanuzi. Si uko gusa ibyo bitambo bitatu byose byari bifite igihe cy'ubuhanuzi, ahubwo buri kimwe muri byo cyari gifite igihe cy'ubuhanuzi cyagabanyijwemo ibihe bibiri bingana. Intungura n'icyana cy'inuma nta myaka byaherekejweho, ahubwo byari bikeneye gusa kuba bikiri bito, kuko bishushanya igisekuru cya nyuma cy'abantu b'isezerano, gishushanywa n'inyoni ebyiri, cyangwa imikumbi ibiri.

Imikumbi yombi igereranya imbaga y'abantu benshi n'abanyagihumbi ijana na mirongo ine na bine, ariko inyoni zombi zifite ubusobanuro bwa kabiri. Inuma ni kimwe mu bitambo byo mu buturo bwera, kandi iyo urebye uko inuma isobanurwa nk'igitambo, akenshi usanga isobanura ubwoko bw'inuma; naho inuma yo mu gitambo cya Aburamu yo yerekana inyoni ikiri nto cyane ku buryo itaragira amababa, cyangwa ikirushaho kuba kibi, inyoni yakuwemo amababa yayo. Kuri uru rwego rw'ubuhanuzi, izo nyoni zombi ni ingano n'urumamfu.

Mu minsi y'imperuka ikimenyetso kizazamurirwa mu ijuru nk'inyoni, kandi kizabikora muri cya gihe nyacyo inyoni ebyiri zihumanye zizaba zigiyeye kuzamura ububi no kubwimika ku ntebe yabwo y'ubwami i Shinari.

Nuko marayika wavuganaga nanjye arasohoka, arambwira ati: Tega amaso yawe noneho, urebe iki gisohotse. Maze ndavuga nti: Ni iki? Aravuga ati: icyo ni efa gisohotse. Yongera kuvuga ati: Uko ni ko bagaragara mu isi yose. Kandi dore, hateruwe ipfundo ry'isasu ripima italanto; kandi uwo ni umugore wicaye hagati muri iyo efa.

Nuko aravuga ati: Iki ni ubwickedness. Maze aribijugunya mu pakati mu gipimo cya efa; maze aterera umupfundikizo w'isashe ku munwa wacyo.

Nuko ndarangamira, nditegereza, maze mbona abagore babiri baturutse ahantu; kandi umuyaga wari mu mababa yabo, kuko bari bafite amababa ameze nk'amababa y'igishondabagabo; nuko baterura efa bayishyira hagati y'isi n'ijuru. Maze mbaza marayika wavuganaga nanjye nti: "Aba bajyanye he iyo efa?" Aransubiza ati: "Ni ukuyubakira inzu mu gihugu cy'i Shinari; kandi izahashorwa, ishyirweyo ku musingi wayo bwite." Zekariya 5:5-11.

Ubupapa, bugereranywa n'"ubugome," cyangwa nk'uko Pawulo abwita "uwo munyabugome," bwahawe igikomere cyica mu mwaka wa 1798, igihe impano y'isasu yashyirwaga hejuru y'igiseke yicayemo. Nyuma yaho, ubupfumu n'Uprotestanti bwaguye bugiye kubuzamura no kubwubakira inzu i Shinari, muri cya gihe nyine Imana izaba irangije kubaka inzu igiye kuzamura nk'ibendera. Muri Zekariya, ibendera ry'impimbano ni umugore w'ubugome, naho ibendera nyakuri rigashushanywa n'inuma. Bityo rero, isi izaba ihitamo hagati ya Roma, ari yo kato k'inyoni yose ihumanye kandi yangwa, cyangwa inuma, ikimenyetso cy'isezerano ry'Imana n'abantu.

Nuko ararangurura cyane n'ijwi rikomeye, ati: Babuloni ikomeye iraguye, iraguye, kandi yabaye ubuturo bw'abadayimoni, n'igihome cya buri mwuka wanduye, n'ig cageso cya buri nyoni ihumanye kandi yangwa. Ibyahishuwe 18:2.

Kristo yavuze ku rupfu rwe n'umuzuko we ati: "Musenye uru rusengero, nanjye nzarusubizaho mu minsi itatu." Iyo minsi itatu igereranya igihe cy'ubuhanuzi aho urusengero rwubakwa rukazamurwa, nk'uko byagenze kuri Mose, kuri Kristo no ku ba-Millerite. icyo gusabwa ko ituro rya Aburamu rigizwe n'inyana y'imyaka itatu, ihene y'ingore y'imyaka itatu n'intama y'umugabo y'imyaka itatu, bishushanya ko muri buri mateka atatu y'isezerano turi gusuzuma ubu, urusengero rwari kuzubakwa. Urusengero rwa nyuma rw'isezerano rw'abahumbi ijana na mirongo ine na bane, ni ikimenyetso kigomba kuzamurwa nk'ikamba rigere mu ijuru. Ni cyo gituma inyana, ihene y'ingore n'intama y'umugabo ari inyamaswa zo ku isi, bityo bigatandukanywa n'inyoni ziguruka mu ijuru. Urusengero rw'isezerano rwubakwa mu minsi ya nyuma ni igihe Yerusalemu izamurwa hejuru y'imisozi yose n'udusozi twose.

Nubwo ntaramenya neza buri gice cyose kigize intambwe ya mbere muri eshatu z'isezerano rya Abramu, kugeza ubu, buri gice twasuzumye gifite icyo gihwanye na cyo mu itangiriro no ku iherezo bya Isirayeli ya kera nyakuri, no mu itangiriro rya Isirayeli ya none. Twagaragaje intambwe eshatu z'abamarayika bo mu Byahishuwe 14 mu ntambwe ya mbere y'isezerano rya Abramu. Imiterere ya fractal y'abo bamarayika batatu iri mu ntambwe ya mbere y'isezerano rya Abramu, izarushaho kugaragazwa mu buryo busobanutse cyane ubwo tuzasuzuma intambwe ya kabiri n'iya gatatu z'isezerano rya Abramu.

“Amaturo umunani” ya Aburamu ntagaragaza gusa amaturo yari kuzaba igice cy’imihango y’ubuturo bwera bwa Mose, ahubwo anagaragaza kandi agahamya uruhare rw’igihe cy’ubuhanuzi mu mateka y’ubwoko bw’isezerano bw’Imana. Ahamya intangiriro n’iherezo bya Isirayeli nk’ubwoko bwatoranyijwe bw’Imana, haba mu buryo bw’umubiri cyangwa mu buryo bw’umwuka.

Imyaka 430 ya Pawulo ni igihe cy’ubuhanuzi kidashobora gutandukanywa mu buryo bwumvikana n’imyaka 400 ya Abram. Iyo bishyizwe kimwe hejuru y’ikindi, bitanga igihe cy’imyaka mirongo itatu, kigakurikirwa n’imyaka magana ane. Aha ni ho tuzakomereza mu nyandiko ikurikiraho.

“Ubuhanuzi bwanditswe mu Isezerano rya Kera ni ijamba ry’Umwami ku minsi y’imperuka, kandi buzasohozwa by’ukuri nk’uko twabonye ukurimbuka kwa San Francisco.” Ibaruwa 154, 26 Gicurasi 1906.